

Akademikernes Centrale Arbejdsløshedsudvalg
ACA-2002

Folketingets Arbejdsmarkedsudvalg

3. november 2004

Christiansborg
1240 København K

Att.: Formand Jens Vibjerg / Christina Johansen

Angående udmøntning af Arbejdsmarkedsreformen!

For 2 år siden søgte vi foretræde for Folketingets Arbejdsmarkedsudvalg i anledning af den nye arbejdsmarkedsreform.

Vi anmoder nu igen om foretræde - idét vi på akademikerområdet oplever den højeste ledighed i mange år, hvilket ikke kan undgå at bekymre os, men samtidig naturligvis må inspirere os til løsningsmodeller - som vi gerne vil videreformidle til Folketinget i håbet om, at vores inspiration påvirker den kommende, nødvendige lovgivning.

På ACAs vegne og med venlig hilsen

Erik Sejrup

Byagervej 91 St:MF 3460 Birkerød

25 71 22 16 // ErikSejrup@sol.dk

Arbejdsløshed og Ansvarlighed

Incitamentsteorier og Økonomisk Ansvar

Den for tiden herskende (parti)politiske filosofi for jobskabelse er incitamentstænkningen:

Den går ud på: Forringes den lediges forsørgelsesgrundlag tilstrækkeligt, vil de arbejdsløse finde et arbejde. Den sidste del af konklusionen er næppe korrekt, for der opstår ikke flere arbejdspladser som følge af en reduktion af overførselsindkomsterne, tværtimod, der sker en nedsættelse af forbruget. Da der ikke kan findes et lønnet arbejde, men da de arbejdsløse netop er i en desperat situation, vokser både den grå og sorte sektor i samfundet. Så indfører man en skærpet kontrol. Det skaber selvfølgelig arbejdspladser til kontrol-løjerne, men helt afgjort ikke flere varer i butikken – samtidig med at socialforskere og socialmedicinere ser en klar fare for øjeblikkelig og akkumulerende (nedarvet) elendighed.

Denne filosofi lægger ansvaret for arbejdsløshed på den enkelte arbejdsløse, hvilket må føre til den enkle konklusion: Hverken Folketinget, Arbejdsgiverne eller Fagforeningerne kan udrette noget som helst, for ellers ville de da mindst være (med)ansvarlige.

Da arbejdsløsheden er den vigtigste mekanisme bag udstødningen af 850.000 danskere fra arbejdsmarkedet (og derefter fra det aktive samfundsliv), er arbejdsløsheden: Det moderne samfunds - *nøgleproblem* -.

I denne sammenhæng er det selvfølgelig interessant og deprimerende, at den ansvarlige regering, der ellers ynder at træde frem som vidende, social bevidst og handlekraftig, ikke mener at kunne påvirke arbejdsløsheden, hverken for den enkelte eller for samfundet som helhed.

Det er ærgerligt. Man kunne hurtigt lave en økonomisk ansvarlighedsmodel for folket på tingene!

Den officielle arbejdsløshed er i dag 6,7 %. Hvis den strukturelle ledighed er 2,5 % er den reelle arbejdsløshed dermed mindst 4 %. Det laver vi om til en eksponentialfunktion ved at gange arbejdsløshedstallet med sig selv: Det er 16 %. Vi kan så reducere lønnen, vederlaget, til MFere, ministre osv med 16 %. Falder arbejdsløsheden til 3 % bliver reduktionen kun 9 %. Stiger den til 5 % bliver reduktionen af vederlagene og tilskuddet til de enkelte partier 25 %. Man kunne også kalde sådan en ordning for resultatløns, og det anbefaler enhver ansvarlig regering - at alle andre udsættes for!

At lave en økonomisk ansvarlighedsmodel for Arbejdsgiverforeninger og Fagforeninger er ganske vist en mere kompliceret, men ikke umulig opgave. Man kan lade sig inspirere af grønne afgifter. Den som ikke anvender de naturlige ressourcer, en veluddannet og velmotiveret arbejdskraft, skånsomt og hensigtsmæssigt eller direkte nedslider personalet, skal pålægges adfærdsregulerende afgifter.

Her er det især balanceakten, som er afgørende: For lidt eller for meget arbejde er ødelæggende! Arbejdsmiljøet er i sig selv en vigtig faktor ligesom adgangen til en relevant efteruddannelse.

Man kan således pålægge arbejdsgiverne en afgift - når de nedslider arbejdskraften, hvis fx forholdsvis mange går på efterløn og førtidspension.

Samtidig kan man pålægge fagforeningerne en afgift, hvis de ikke kan (ud)sælge varen, arbejdskraft, fordi den er for dyr - i forhold til kvaliteten.

Den bedste konstruktion er naturligvis at udmønte afgifterne i en form, hvor både arbejdsgiverne og fagforeningerne bliver stærkt økonomisk belastede af arbejdsløshed. Så vil de nok prioritere en løsning af problemet som akut, i stedet for at deltage i opbygningen af "beskæftigelsesindustrien".

Men før man går så radikalt til værks, kunne vi starte med at få en mere hensigtsmæssig og målrettet anvendelse af de meget store ressourcer, der i dag anvendes til arbejdsløshedsbekæmpelse, men hvis primære formål efterhånden er blevet:

At sminke antallet af danskere på overførselsindkomster.

Lad os i stedet få en arbejdsmarkedsreform!

En forsinket arbejdsmarkedsreform

En fleksibel og samfundsøkonomisk korrekt arbejdsfordeling.

For et par år siden lovede regeringen os en arbejdsmarkedsreform. Her er udkast til en reform!

For: Arbejdsløsheden er i dag ca. 6,7 % = 175.000, indregnes de aktiverede, over 200.000 arbejdsløse. Men der er i dag 2.600.000 arbejdsløshedsforsikrede beskæftigede med 37 ugentlige arbejdstimer.

Så målet er: **Arbejde, Fritid og Ledighed skal deles ligeligt mellem de 2,8 mil. A-kasse-medlemmer.**

Det kræver beregninger:

- 1.: *Hvor meget arbejde, fritid og ledighed skal den enkelte lønmodtager have?*
- 2.: *Hvor mange ledige skal ansættes på ordinære vilkår?*
- 3.: *Hvor stor kan en ekstra kompensation for ledighed være?*
- 4.: *Hvor stor er den skattemæssige konsekvens af omfordelingen?*
- 5.: *Hvor stor er den trivselsmæssige, sundhedsmæssige og socialmedicinske gevinst?*
- 6.: *Hvor stor er den produktionsmæssige gevinst?*

1.: *Hvor meget arbejde, fritid og ledighed skal den enkelte lønmodtager have?*

Ønskes en helt lige og ensartet deling af arbejde og arbejdsløshed, skal hver arbejdsløshedsforsikret have sin helt nøjagtige andel af ledigheden. Ledighedstallet pt. et sted mellem 6,3 og 7,1 - alt efter hvem man spørger.

Men beregningen kompliceres også af definitionen af fuld beskæftigelse: For der findes en strukturel arbejdsløshed, der nok burde betegnes som en friktionsarbejdsløshed. Det er den tid der går, når man, frivilligt eller ufrivilligt, skifter fra et arbejde til et andet. Den skønner eksperterne til at være 2-3 %.

Vi kan derfor definere fuld beskæftigelse til en ledighed på ca. 2,5 %. Det vil sige at det reelle, det problemfyldte, arbejdsløshedstal er på godt 100.000 personer (4 %), der har en ledighedsperiode på over 6 måneder bag sig, mens de sidste knapt 75.000 personer (2,5 %) blot dækker den kortvarige friktionsarbejdsløshed, der ikke når at udløse nogen som helst service fra det offentlige system. 6 og 12 måneders reglerne for, hvornår arbejdsløse er berettiget til et længerevarende kursusforløb etc., kræver korrektionsfaktorer i beregningerne.

Fjernes den strukturelle/friktive arbejdsløshed ødelægges dynamikken på arbejdsmarkedet og medfører bl.a. en høj lønglidning – og vi ønsker jo netop en stabil model. Så: Ledigheden, der skal fordeles, er 4 %.

Arbejdsugen er 37 timer. 4 % = 1,48 timer. Ligelig fordeling er **1,5 timers ledighed om ugen** pr forsikret.

Det indebærer at arbejdsugen skal reduceres fra 37 til 35,5 timer ved en solidarisk fordeling af Arbejde, Fritid og Ledighed. Selv om det ikke er helt matematisk korrekt, kan disse 1,5 ugentlige timer med fordel samles til **2 ugers ekstra ferie**. Man kan formulere det således: For hver 2 % arbejdsløsheden overstiger den strukturelle ledighed, får arbejdstagerne, *hver*, en ekstra uges orlovstilbud/pligt.

Hvad er de økonomiske konsekvenser af denne omfordeling:

Omfordelingen indebærer, at de 165.000 Kr. en heltidsledig årligt får i dagpenge, skal fordeles med samme vægt på samtlige forsikrede. Hvis den gennemsnitlige løn hos de allerede beskæftigede er nøjagtig lige så stor som hos den gruppe af ledige, der nu skal ansættes, er der ingen økonomiske konsekvenser af denne omfordeling. Vi må derfor beregne de nyansatte lediges gennemsnitsløn. Dette tal er ikke beregnet, hverken hos LO, A-kassernes Samvirke, Danmarks Statistik eller Beskæftigelsesministeriet. Men da de lavtlønnede (KAD, Restauration, PMF, HK og SID) er stærkt overrepræsenterede blandt ledige, så er et kvalificeret skøn, der også var danskernes gennemsnitsindkomst i 2002, en gennemsnitsløn på **230.000 Kr.**

Der er således en meget markant forskel på de gamle ansatte, der får 330.000 Kr. i gennemsnitsløn og de nye ansatte, selv om de er ansat på ordinære vilkår kun vil få en gennemsnitsløn på 230.000 Kr.

Takket være denne forskel er arbejdsgiverens fortjeneste på denne omfordeling: **100.000 Kr.**

2.: *Hvor mange ledige skal ansættes på ordinære vilkår?*

Ideen, beskrevet i korte træk, er at arbejdsgiveren får udbetalt dagpengesatsen, 165.000 Kr. om året, hvis det kan dokumenteres, at der har fundet en nyansættelse sted, af en person der har været ledig i over 6 måneder, i en stilling, der er skabt ved at de allerede ansatte har opnået 2 ugers ekstra ferie.

Beregningen ovenfor af den fulde beskæftigelse giver således tilnærmelsesvis også antallet af, hvor mange arbejdsløshedsforsikrede mennesker, der skal ansættes på overenskomstmæssige vilkår.

Vi må dog lige korrigere lidt, for en nøjagtig udregning af hvad 2 ugers ekstra ferie modsvarer i ugentlig arbejdstid bliver ca. 1 time + 23 min. Men lad os blot sætte antallet af nyansættelser til: **100.000 pers.**

3.: Hvor stor kan en ekstra kompensation for ledighed være?

Nu har vi regnet os frem til en ledighedsprocent og dermed hvor mange, som skal (ny)ansættes i 35,6 timer om ugen på overenskomstmæssige vilkår. Nu skal vi så regne ud, hvilken kompensation den enkelte forsikrede og allerede ansatte lønmodtager, via arbejdsgiveren, kan få – finansieret ved hjælp af en omkontering af overførselsindkomster.

Uddannelsesbeløbet (Aktiv beskæftigelsesindsats) pr heltidsarbejdsløs på årsplan er ca. **85.000 Kr.**

Administration mm af "Beskæftigelsesystemet" pr heltidsledig pr år kan beregnes til ca. **20.000 Kr.**

Der findes ganske givet en række forskellige særordninger: Udgiften pr år pr ledig anslås til: **20.000 Kr.**

Arbejdsløshedsforsikringens udgifter til administration pr år pr ledig kan beregnes til ca. **20.000 Kr.**

En sammenlægning (uden den kommunale mellemregning) giver: **145.000 Kr.**

Men her må vi bruge korrektionsfaktoren, da det er først efter 6 og 12 måneders forløb, den offentlige service på dette område kommer til fuld udfoldelse: $145.000 \text{ Kr.} \times 175.000/100.000 =$ **250.000 Kr.**

Det tilsyneladende, disponible beløb, foruden dagpengene på 165.000 Kr. - er så pr år pr ledig: **250.000 Kr.**

Deraf kan man ikke konkludere, at så kan man bruge pengene i morgen. Nogle er bundet i stillinger, og andre er bundet i uldiceret kontakt- og kursusvirksomhed. Reelt disponible 66 %? Lig med **165.000 Kr.**

(Nu har vi altså beregnet at statens udgift pr arbejdsløs pr år er $2 \times 165.000 \text{ Kr.}$ Men når en arbejdsløs er syg, og dermed ikke står til rådighed for arbejdsmarkedet, skal kommunen udbetale sygedagpenge – indtil en større kommunal indsats har fået den arbejdsløse tilbage på statsligt finansierede dagpenge. Desuden bliver kommunernes (og amternes) udgift til A-kasserne, arbejdsløshedsforsikringen, via skattefradraget for A-kasse og fagforeningskontingent også sendt videre. Det kan omregnes til ca. 33.000 Kr. pr ledig pr år. De nøjagtige samfundsudgifter ved arbejdsløshed er bl.a. derfor vanskelige at beregne!)

4.: Hvor stor er den skattemæssige konsekvens af omfordelingen?

Lad os beregne 6 forskellige eksempler af de skattemæssige konsekvenser af indkomststigningen, hvor (ny) ansatte ledige opnår 6 forskellige lønniveauer 180.000, 200.000, 230.000, 280.000, 330.000 og 380.000 Kr.:

Løn	Stign.	AMB	Bund	Mellem	Top	Kom/Amt	Total	Forskel	Skat
180.000	15.000	14.400	825	-	-	5.000	20.225	+ 5.225	135 %
200.000	35.000	16.000	1.925	-	-	11.667	29.592	5.418	85 %
230.000	65.000	18.400	3.575	-	-	21.645	43.620	21.380	67 %
280.000	115.000	22.400	6.325	1.200	-	38.295	68.220	46.780	59 %
330.000	165.000	26.400	9.075	4.200	3.000	54.945	97.620	67.380	59 %
380.000	215.000	30.400	11.825	7.200	10.500	71.595	131.520	83.480	61 %

Disse udregninger giver måske et uventet resultat. Rent skatteteknisk er det en gevinst for det offentlige - at der sker en omfordeling af arbejde, fritid og ledighed. Skattevæsnet når hele tiden op på mindst skatteeftersprocenten på 59 under beskattningen af de (ny)ansattes indtægtsstigning. Det indebærer at en jævn fordeling af arbejde, fritid og ledighed medfører et øget skatteprovenu. Hvis den skønnede gennemsnitsindtægt for de nyansatte ledige på 230.000 Kr. holder stik, er skat + moms per (ny- eller gen)ansat: **48.000 Kr.**

Men fra dette beløb skal man naturligvis trække den skatteindtægtsnedgang som den nye fordeling af arbejde og fritid medfører for de ansatte. Merindtægten pr "arbejdsløs" bliver $65.000 \text{ Kr.} \times 0.67 - 0.59 =$ **5.200 Kr.**

Men tallene afslører også en *dagpengefælde*.

Da dagpengene er fritaget for arbejdsmarkedsbidrag (AMB) skal den personlige indtægtsstigning ved at komme i arbejde være oppe i nærheden af 20 % blot for at være formel indkomstneutral. Indtægtsstigningen skal være ca. 25 %, hvis den skal være realindkomstneutral, når der modregnes udgifter til transport, fald i boligydelse og diverse bidrag som ATP mm. Man skal et godt stykke over de 230.000 Kr. for at nå ned på en den 59 %-marginalbeskatning, man ellers garanterer den normale, højtlønnede, del af befolkningen.

Man kan naturligvis også gøre dagpengesatsen AMB-neutral ved at hæve den til 195.000 Kr., men så vil der naturligvis blive et endnu større problem - at kunne opnå højeste dagpengesats på grund af 90 %-reglen, hvis man er lavtlønnet.

Det indebærer, at aktivering på dagpengesatsen med betalt transport mm bliver en, økonomisk set, bedre løsning for den enkelte end lavtløn, og frem for alt, kontanthjælp.

Denne dagpengefælde, der let fører frem til en samfundsøkonomisk meget tvivlsom aktivering, bliver ikke mindre betænkelig, når fx aktivering nu foreslås som en disciplinær straf for sort arbejde og der heller ikke findes en officiel fattigdomsgrænse eller en officiel definition af det nødvendige forsørgelsesgrundlag.

5.: *Hvor stor er den trivselsmæssige, sundhedsmæssige og socialmedicinske gevinst?*

Nu nærmer vi os nogle samfundsøkonomiske gevinster/besparelser, der er endnu sværere at indregne.

En fyreseddel fremkalder frygten for udstødning fra arbejdsmarkedet (derefter udstødning fra samfundet).

Det medfører så øget *sygelighed og overdødelighed*. Der er lavet en række undersøgelser jf.: Mogens Nygaard Christoffersen "Opvækst med arbejdsløshed" Socialforskningsinstituttet 96:14, som viser:

- Selv kort ledighed medfører en **fordobling af sygeligheden** og

- Arbejdsløsheden er en meget kontant del af **den sociale arv**.

Da 500.000 danskere, = 10 % af befolkningen, årligt udsættes for ledighed, kan 10 % af de samlede sundhedsudgifter skyldes ledighed. Da de samlede sundhedsudgifter er ca. 100.000.000.000 Kr. om året må vi regne med at 10 % heraf = 10.000.000.000 Kr. udløses af kortvarig arbejdsløshed. Fordeles dette på de 100.000 ikke-strukturelle arbejdsløse fås 10.000.000.000 Kr./100.000 = udgiften pr ledig pr år 100.000 Kr.

Hvis vi mildner luften for de klippede får, og maksimerer den mulige ledighedsperiode til 6 måneder, vil en fyreseddel virke mindre afskrækkende og sygelighedsfremkaldende. Besparelse pr arbejdsløs ? 30.000 Kr.

Dertil kommer sparede sygedagpenge og medicin ved en "4 % aflastning" af arbejdsstyrken: ? 10.000 Kr.

Og mindre udgifter til efterløn og førtidspension ved en "4 % aflastning" af arbejdsstyrken: ? 10.000 Kr.

Skønnet sundhedsmæssig og socialmedicinsk gevinst: **50.000 Kr.**

Disse sundhedsmæssige og socialmedicinske beregninger bør man under alle omstændigheder gennemføre inden finansloven og en arbejdsmarkedsreform vedtages. For her er ikke tale om en hypotetisk produktionsgevinst, men en trivsels- og aflastningsgevinst til hele det danske folk.

(Her har vi igen problemet med det offentlige uhyres mange hoveder. De fleste besparelser som følge af bedre arbejdsmiljø, mere sundhed – mindre sygelighed og andre socialmedicinske forbedringer vil først og fremmest gå til kommunerne og arbejdsgiverne, både private og offentlige.)

6.: *Hvor stor er den produktionsmæssige gevinst?*

(Omfordelings)**modell** giver altså en garanti for max 6 måneders arbejdsløshed og 2 ugers ekstra ferie.

I det foreliggende er **forudsat normal dagpengesats som kompensation** for de 2 ugers ekstra ferie.

Den gennemsnitlige statsansatte tjener 230 Kr. i timen, årslønnen er 440.000 Kr.

Nedgangen i købekraft bliver **4.200 Kr.** om året. mens den nye timeløn er **232,50 Kr.** Disse 4.200 Kr. skal sammenlignes med udgiften for at erhverve en tillæggsforsikring, **model2**, der efter en måneds karantæne, dækker 85 % af løntabet ved ledighed. Præmien (hos DJØF) er 7.200 Kr. årligt. Det er **4.800 Kr.** efter skat.

(I øvrigt viste beregningerne at man kan give 2 x dagpengesatsen som kompensation for de 2 ugers ferie. Det ville indebære at alle med den danske gennemsnitsløn på 330.000 Kr. får fuld lønkompensation, mens den gennemsnitlige, højtlonnede, statsansatte får en nedgang i købekraften på **1.600 Kr.** for 2 ugers ekstra ferie.)

Løntabskompensation ved de 3 forsikringsmodeller, hvor den nuværende betegnes **model3** kan nu beregnes.

Tillæggsforsikringer udbydes med en karenstid på 1, 2 eller 3 måneder og 6 og 12 måneders løntabsdækning.

1 måneders karenstid: Dagpenge 1. måned =	13.750 Kr.		(Nuværende)
5 måneders Dagpenge + Forsikring =	155.750 Kr.	169.500 Kr.	(82.500 Kr.)
6 måneders Dagpenge + Forsikring =	187.000 Kr.	356.500 Kr.	(165.000 Kr.)
6 måneders Dagpenge + Forsikring =	100.000 Kr.	456.500 Kr.	(247.500 Kr.)

Omfordelingsmodellen:

6 måneder på dagpenge	82.500 Kr.	82.500 Kr.	(82.500 Kr.)
6 måneders løn 35,5/37 =	210.000 Kr.	292.500 Kr.	(165.000 Kr.)
6 måneders løn 35,5/37 =	210.000 Kr.	502.500 Kr.	(247.500 Kr.)

For den første måneds løntab giver de tre modeller samme, i øvrigt meget lave kompensation 13.750 Kr.

6 måneders løntab kompenseres bedst via tillæggsforsikringsmodel3. Model3 - Model1overskud 87.000 Kr.

12 måneders løntab kompenseres bedst via tillæggsforsikringsmodel3. Model3 - Model1overskud 191.500 Kr.

Ved 18 måneders løntab er gevinsten Model3 - Model1 = 209.000 Kr. og Model2 - Model1 = 255.000 Kr.

I øvrigt viste det sig med omfordelingsmodellen frigøres der så store ressourcer, at der er råd til en endnu bedre dækkende kompensation. - En kompensation på 2 x dagpengebeløbet.

Det indebærer, at alle med den danske gennemsnitsløn på 330.000 Kr. opnår en total kompensation for de 2 ugers ekstra ferie. Men det giver et forklaringsproblem. Hvorfor skal højtlønnede ansatte have en dobbelt så god kompensation for ekstra fritid som de arbejdsløse får i løntabskompensation?

Der er naturligvis heller intet til hinder for at den ekstra fritid, støttes og fordeles efter sociale kriterier, så fx småbørnsfamilier får 3 ugers gratis ekstra ferie mens ugifte karriereræsere kun får 1 uge for 2.500 Kr. osv.

Man kunne også indbygge innovationselementer i dette jobkabelsesfremstød, hvor man drog nytte af, at fx nyuddannede akademikere blev anvendt som en slags eksterne konsulenter, instrueret og støttet af regionale innovationscentre!

Men alt dette hænger imidlertid nøje sammen med at udnytte mulighederne for en produktionsstigning.

Når folk er mindre syge og trives på arbejdet stiger produktiviteten, nok mere kvalitativt end kvantitativt.

Lad os sætte den mulige produktionsfremgang = gennemsnitslønnen pr nyansat ledig: 230.000 Kr.
Det er 230.000 Kr. x 100.000 personer. 23.000.000.000 Kr.

I takt med at produktionsstigningen realiseres, bliver der råd til en højere levestandard, bedre kompensation for nedsat arbejdstid - og flere i arbejde, også kontanthjælpsmodtagere.

Et højt prioriteret ønske kunne i den sammenhæng være en dagpengereform.

Men det fremgår også indirekte af de foregående beregninger, at der er store problemer med det eksisterende arbejdsmarked fx dagpengefælden og manglen på nye faste (livstids)stillinger.

Så problemet med mobiliteten på arbejdsmarkedet fx i form af for ringe ansættelsesfleksibilitet medfører en alt for høj arbejdsløshed.

En ny form for udbud (og arbejdspladsuafhængig efteruddannelse) af arbejdskraften i form af supervision, instruktion af projektansættelser er nok en af mange løsninger.

Der er tilsyneladende ingen undskyldninger for at give startskuddet til en jobkabelseskampagne:

De **arbejdsløse** tjener på det! En nyuddannet akademiker opnår en 100 % lønstigning!

(Naturligvis tjener alle på det - undtagen alle dem som Christiansborgpolitikere har fanget i dagpengefælden, men det er da lige netop denne gruppe, der svarer til beskrivelsen af de mennesker som efterlønsordningen oprindeligt skulle sikre, må der vel også være en særlig forpligtelse til at løse dette problem.)

Arbejdsgiverne tjener på det! Et skøn viser ca. 100.000 Kr. pr (ny- eller gen)ansat arbejdsløs.

Myndighederne tjener på det! En beregning viser 5.200 Kr. pr (ny- eller gen)ansat arbejdsløs.

Samfundet tjener helt enormt på det! Skønnet er her 33.000.000.000 Kr.

og

De **ansatte** får mulighed for at realisere deres ønsker om mere fritid.

(Der er i øvrigt en række uafklarede ting om de ansattes ønsker om mere fritid.

Opinions- og andre undersøgelser viser et forholdsvis ensartet billede: $\frac{2}{3}$ ønsker mere fritid, $\frac{1}{3}$ ønsker mere i løn. $\frac{1}{2}$ vil gerne gå ned i løn for at nedbringe arbejdsløsheden $\frac{1}{3}$ vil ikke. Der er sået tvivl om disse tal, da de ikke realiseres ved de lokale lønforhandlinger, men som bl.a. omtalt, i Ugebrevet A4 i oktober, afspejler de lokale lønforhandlinger i højere grad mellemlidernes end personalets holdninger, hvilket primært skyldes fagforeningernes manglende opbakning af tillidsrepræsentanterne. Da tilmed den hyppigste årsag til førtids-pensionering og frivillig overgang til efterløn angives til at være stress, kan man endnu engang fremhæve at de vigtige områder i arbejdsmarkedsmekanismerne er de mindst undersøgte og kortlagte.)